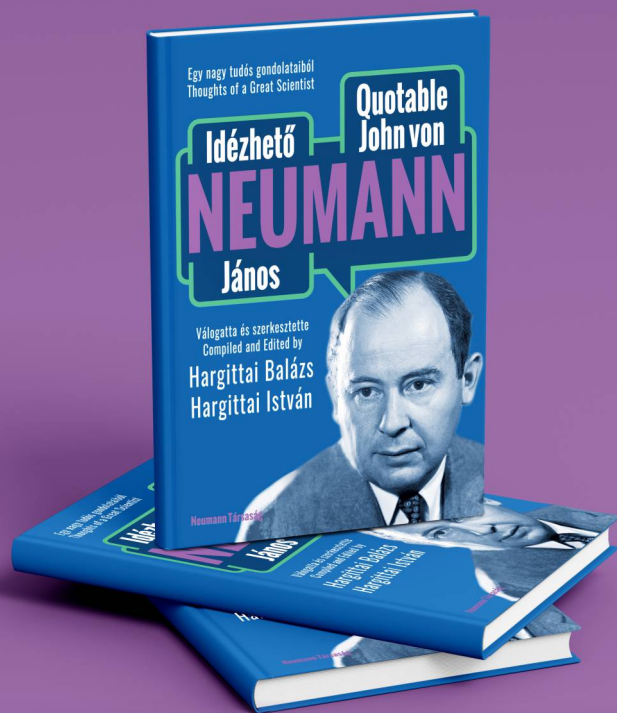

Idézhető és idézendő

NEUMANN JÁNOS

Fontos és jó üzenetnek tartom, hogy az informatika tantárgy a digitális kultúra nevet vette fel, talán ez is segít abban, hogy a digitalizáció helye a műveltségben, kultúrában és maga az informatikai gondolkodásmód az oktatásban és a személyes, intellektuális fejlesztésben is a méltó helyére kerüljön. Ha a digitális kultúra kapcsán példaképet akarunk felmutatni, arra Neumann Jánosnál keresve sem találhatnánk megfelelőbb személyt. Személyisége ellentmondásosságából kiindulva meglehetősen elrugaszkodott science-fiction is született róla a közelmúltban (Benjamin Labatut: MANIAC), és tárgyilagos, alapos monográfiák sora mutatja be életművét (a legújabb igen kifejező címmel látott napvilágot: Ananyo Bhattacharya: Neumann János - Ember a jövőből).

Neumann Jánosról nem mondhatjuk, hogy „Magyarországon világhírű” gondolkodóról lenne szó, a matematikusok, fizikusok és informatikusok ismerik az egész világon – bár a „számítógép feltalálója” elnevezést csak szülőhazájában aggatták rá. Feltaláló nem igazán volt, de rendszerező és új, gyakorlati hasznosságú tudományokat megalapozó tudós annál inkább. Kéznyoma ott az atomfizikán, a közgazdasági jártékalméleten, a sejtautomaták elméletén

és természetesen az informatikán is – hiszen a modern számítógépek működési elveit és felépítését tekintve munkássága megkerülhetetlen.

Az 1968 óta nevét viselő Neumann János Számítógéptudományi Társaság az egész 2023-as évet a Neumann 120 születési évfordulónak szentelte, s ennek kapcsán jelent meg egy olyan (könyvárusi forgalomba nem kerülő, limitált kiadású) album, amely „egy nagy tudós gondolataiból” merítkezik, Neumann-t a saját szavaival és az őt ismerők szavaival mutatja be, magyarul és angolul egyaránt.

Az Idézhető Neumann János kötet megjelentetése a #neumann120 jubileumi év egyik csúcsteljesítménye volt. A válogatást és szerkesztést magukra vállaló Hargittai Balázs és Hargittai István maguk is tudósok, Hargittai István akadémikus professzor egyben Balázs édesapja. A kötet anynyiból is „családi vállalkozás”, hogy nem jöhetett volna létre Neumann János lánya, Marina von Neumann Whitman nélkül.

Neumann lánya nemcsak a családi archívum ritkán látható fotóit biztosította a tetszetős, keményítáblás albumhoz. A korábban Nixon elnök tanácsadójaként is dolgozó, kiváló közgazdász sokszor megfogalmazta már Édesapjával kapcsolatos, őszinte, markáns gondolatait, könyvet is írt kettejük kapcsolatáról A marslakó lánya címmel. Az Idézhető Neumann János kötethez is értékes gondolatokat fűzött, bár engem megdöbbenett, hogy látnoki géniusz édesapja kapcsán egyénisége lényegét adó mély cinizmusról és pesszimizmusról ír. Neumann sajátos humorú gondolatmeneteiben és mondásaiban kétségtelenül megfigyelhetők ezek a motívumok is, de én sokkal inkább „realista optimistának” nevezném (ami az ismert vicc

szerint egyébként azonos a pesszimistával), csak azért sem pesszimistának. Pontosan látta ugyanis a fejlődés elkerülhetetlenségét, de érzekelte azt is, hogy épp az ő csodálatos nemzedéke milyen veszélyes és többféle kifizési lehetőséget is biztosító folyamatokat indított el. (Még egy Neumann-élmény lehet az Oppenheimer-film, még ha bosszantó módon nem is szerepeltetik benne - de ő maga is Oppenheimer közeli munkatársa volt. Viszonyukról Wisinger István Egy elme az örökkévalóságnak című, nagyszerű regényes életrajzában részletesen olvashatunk).

„A fejlődés ellen nincs gyógymód” – foglalta össze Neumann aforizmatikus tömörséggel. A technika túlélhetőségéről szóló gondolatai sosem voltak aktuálisabbak, mint manapság, az ökológiai válság, az okolt klímaszorongás éveiben. A kötet témákra bontja a Neumanntól való és Neumannról szóló idézeteket: Élet Európában és a távozás; Védelem és a bomba; Politika; A tudós; Matematika; Gazdaságtudomány; Számítógépek; Időjárás és éghajlat; Emberi tulajdonságok; Humor; Vallás; Betegség; A tudomány jövője.

Esendő embert szólaltat meg, akinek nincs mindig igaza, de gondolkodásának távlatossága és összemberi perspektívái miatt mindig érdemes odafigyelni rá. Rá és a többi megszólalóra: a kortársaktól, Wigner Jenőtől és Teller Edétől az olyan követőktől, mint Mandelbrot és John Conway. A 20. század traumáin túllépve megláthatjuk Neumann életművében a marcadandót: a mindent átható matematikai látásmódot és a jövőorientált racionalizmus szépségét.

Képes Gábor

Megrendelhető

